

Benedek H. Erika

ADALÉKOK EGY MOLDVAI CSÁNGÓ FALU NÉPI NÖVÉNYISMERETÉHEZ

Adolgozatban egy Bákó megyei csángó falu, Csík (Ciucani) népi növényismeretéről közlök adatokat, a teljesség igénye nélkül. A falu Somoska és Felsőrekecsin közelében fekszik, távol esik a műutaktól, nehezen közelíthető meg. A közeli falvakkal földút köti össze, ez biztonságosan csak gyalogosan vagy szekérrel vehető igénybe. Tömegközlekedési eszköz nem jár a faluba. Ilyen körülmények között a külvilággal való kapcsolattartás igen nehézkes. Felsőtagozatos iskola, gyógyszertár, orvosi rendelő nincs a faluban. A legközelebbi vasútállomáshoz több mint egy órát kell gyalogolni erdőn keresztül, a legközelebbi város (Bákó) kb. 50 km-re van.

Gyűjtést több ízben végeztem ebben a faluban. Kezdetben a növények azonosításához színes képeket használtam, később aztán élő növényeket is gyűjtve ismételtam meg az azonosítást. Bár az ellenőrző növényazonosítás célja az esetleges tévedések kiküszöbölése volt, a tévedés lehetősége azonban teljes mértékben így sem zárható ki. Tapasztalataim szerint a növények hasonlóságukkal még a tapasztalt növénygyűjtőket is megtévesztik, így fordulhat elő az, hogy ugyanaz az adatközlő időnként több különböző növényt ugyanazzal a névvel nevez meg.

Amint már említettem, nem áll szándékomban kimerítő anyagot közölni a csíki népi növényismeretről, csak néhány adatot szeretnék bemutatni ebből a tudásanyagból. A bemutatásra kerülő anyagban a leggyakrabban használt növények szerepelnek, ezek legnagyobb részét a gyógyászati célokra használt növények teszik ki. Ezenkívül tartalmaz még néhány étkezésre, állatétkeztetésre, textíliafestésre és mágikus célokra gyűjtögetett növényt. A gyakorlati célokra gyűjtögetett növények mellett közlöm az azonosított, de gyakorlati célokra nem használt növények listáját is.

A gyógynövények

A csíki ember – körülményei miatt érthető módon – bármilyen egészségügyi probléma esetén szívesebben alkalmazza a gyógynövényeket és természetes anyagokat, mint a gyógyszereket. Ezek a tőlük idegen gyógyszerekkel szemben könnyen hozzáférhetőek, adagolásuk számukra egysze-

rúbb, a tévedési lehetőség kisebb, hiszen kizárólag olyan növényeket használnak, amelyeket már generációk óta jól ismernek.

A gyógynövények felhasználási módja igen változatos. Alkalmazzák magát a frissen szedett növényt, közvetlenül a beteg testrészre helyezve. Erre a célra főként a növény levelét, virágát vagy gyümölcsét használják. A növényeket főzetek formájában is felhasználják; erre alkalmas lehet az egész növény, tehát szára, levele, virágja, gyümölcse egyaránt. A főzeteket tea vagy fürdő formájában alkalmazzák. Alkoholos kivonatot készítenek a magvakból. Füstölik magukat a szárított növényekkel. A gyökereket frissen vagy tartósítva fogyasztják.

A 70-es években a csíkiak nagy mennyiségben gyűjtötték a gyógynövényeket, eladási célból is, az államnak. Ma már csak saját szükségleteiket kielégítő mennyiségeket gyűjtenek. A virágos növényeket virágzásuk idején, a gyümölcsöket beérésük után szedik; főként szárítással és aszalással tartósítják őket.

Az adatközlőim 15–80 év közötti nők voltak. Növényismeretük változónak bizonyult: a fiatalabbak inkább csak felismerik a növényeket, a hatásukat, felhasználási módjukat még vagy már nem ismerik. Az idősebb adatközlők tudásanyaga mind mennyiségi, mind gyakorlati ismeretek szempontjából sokkal gazdagabb.

A növényeket betegségek, illetve a nekik tulajdonított hatás szerint csoportosítottam. Azokat a növényeket, amelyeket hivatalosan is gyógynövényként ismernek el, a dolgozat végén szereplő növénylistán csillaggal jelöltem meg.

1. A REUMA okozhatja a csíkiaknak a legtöbb kellemetlenséget, mert a legtöbb növényt e betegség gyógyítójaként nevezték meg. Úgy tartják, hogy hetvenhétféle reuma, vagy ahogy ők nevezik, *vesztés* van, és ahhoz, hogy ezek elmúljanak, kilencvenkilencféle gyógynövény főzetében kell megfürödni. A reuma kezelésére főként *feredőket* ajánlanak. A betegség kezelésében a következő növényeket tartják hatásosnak: *csileán*: csalán (*Urtica dioica*), a *rosztopáskának* nevezett vérehulló fecskefű (*Chelidonium majus*), a *coada calului*nak és *fentőfű*nek nevezett mezei zsurló (*Equisetum arvense*), *káptalan*: a csalapu (*Petasites officinalis*), *timény dudó*: papsajtmályva (*Malva vulgaris*), *hét adástól való dudó*: veronika (*Veronica officinalis*), *romanita*: orvosi székfű (*Matricaria discodea*), *pui virág*: kukorica virága (*Zea mays*), *hintő rontó*: varjú bogó (*Empetrum nigrum*), *pézsmá*: búzavirág (*Centaurea cyamus*), *kánya harangvirág* (*Campanula rapunculoides*), *dió*(fa) levele (*Juglans regia*), *minta*: lómenta (*Mentha longifolia*), *pelin*: fehér üröm (*Artemisia*

absinthium). Tehát ezek azok a növények, melyek főzetéből ajánlott fürdőt venni. Ezeken kívül még van néhány növény, amelyet közvetlenül a fájó testrésze helyezve alkalmaznak. A tormát (*Armoracia lapathifolia*) megreszelik, a reszeléket egy textil segítségével a fájó részre kötik. A *matraguna*: nadragulya (*Atropa belladonna*) tövét a tormához hasonlóan alkalmazzák, megtörik és a beteg részre helyezik. Hatásosnak tartják még a *paradicsom* (*Solanum lycopersicum*) szárát és levelét, ezt is az előzőekhez hasonlóan alkalmazzák. Ezeken kívül még alkalmaznak egy petróleum, zöld dió, kukoricaüszög keveréket. A recept a következő: 16 zöld diót négybe kell vágni, egy kukoricaüszköt (*Ustilago zaeae*) megszáritanak és a diókkal együtt beleteszik egy liter motorinába. Néhány napig állni hagyják a keveréket, majd ezzel kenetik a fájó részeket.

2. TÖRÉSEK esetén a növényeket a törött és megdagadt testrésze helyezik. Erre alkalmas a *kurkánpitty*: lapulevelű keserűfu (*Polygonum lapathifolium*), az *utilapi*: széleslevelű útifű (*Plantago major*), *lándzsás útifű* (*Plantage lanceolata*) levele, a fekete *nadálytő* (*Symphytum officinale*) töve. *Testül való dudónak* nevezik a libapimpót (*Potentilla anserina*), ezt megtörik és rákötik a törött testrésze, de ugyanezt alkalmazzák a megrepesztett sarok kezelésére is. Az *atracelt*: fecsketarjics (*Gentiana asclepiadea*) péppé főzik, és ezt helyezik a törésre. Alkalmassá tartják továbbá a *háztetőmohát* (*Syntrichia ruralis*) és az *ezüstmohát* (*Bryumargenteum*), amelyet a törött, megdagadt részre kell rákötni.

3. IZOMGÖRCS jelentkezésekor két növényt használnak: az egyik a dió(fa) levele (*Juglans regia*), a másik az *orbánc dudónak* nevezett fűzlevelű peremizs (*Inula salicina*). Mindkettőből fürdőt készítenek.

4. A SEBEK gyógyulását a sérült részre helyezett anyagokkal próbálják siettetni. A leghatásosabbnak a *katángot*: katángkóró (*Cichorium intibus*) tartják, a virágját *bédugják* a süléstől vagy vágástól keletkezett nyílásba. A *macskavirágnak*: pettyezetett tüdőfű (*Pulmonaria officinalis*) ugyancsak a virágját kell a sérült felületre ráhelyezni. A réti imolát (*Centaurea iacea*) és a vadrezedát (*Reseda lutea*) is jónak tartják *hránáknak*, *béköttni véle*. A *féregfarkú dudónak* nevezett közönséges cikcafarkból (*Achillea millefolium*) főzetet készítenek, és azzal borogatják a sebeket.

5. A BÍBONÁNAK nevezett kelések, gyulladások gyógyítására külsőlegesen kezeléseket alkalmaznak; vagy magával a növényvel, vagy annak valamilyen főzetével borogatják a beteg testrészt. Ilyen jellegű betegségek esetén úgy tartják, hogy jó az *utilapi* (*Plantago major* és *Plantago lanceolata*) levelét rátenni a fájó részre. A gyakran megjelenő kelések ke-

zelésére az erdei aranyvessző (*Solidage virga-urea*) teáját ajánlják. A nyakon keletkező *nagy pokoltól*, *bíbonától* való a *kurkánpitty*: lapulevelű keserűfű (*Polygonum lapathifolium*) levelei. A *talpa gâstiit*: gyömbérgyökér (*Geum*) előbb megtörik, aztán megfőzik, majd az így keletkezett pépet kötik rá a kelésre. A *plescalita dudót*: mezei varfű (*Knautia arvensis*) megfőzik, ebben a főzetben kell megfürösztetni, illetve ezzel kell borogatni a *bíbonát*, furunkulust. Ezek közül a legerősebb hatásúnak tartott *kurkánpittyet* használják a leggyakrabban. Ez a legcsúnyább, *kutyacsecsenek* nevezett *bíbonát* is elmulasztja a csíkiak tapasztalata szerint. Ez a fajta *bíbona* a kutya által kinyalt, de jól ki nem mosott edényből való ételfogyasztás miatt keletkezik az emberen.

A lábon keletkező *bíbonára*, az orbáncra az *orbánc dudónak* nevezett fuzfalevelű peremizs (*Inula salicina*) levelét teszik rá. A pokolvar nevű kelés ellen a leghatásosabb a kender (*Cannabis sativa*). A fejbőrön keletkező sebeket a *plescalita dudó*: mezei varfű (*Knautia arvensis*) virágjának, kékkőnek és tejszínnek a keverékéből készített péppel orvosolják. A kukoricacsutka (*Zea mays*) hamvának és kékkőnek a keverékével gyógyítják azt a fajta *bíbonát*, *ami megyen kereken*. Az *udma* nevű bíbonára méhviasz és hagyma keverékét kötik rá. Ez a keverék állításuk szerint a *töves bíbonát is kiszedi, és amelyik terület el, azt is*. A nagy felületen elterjedő kiütésekre a naprafordulónak nevezett napraforgó (*Helianthus annuus*) levelének és kékkőnek a keverékét teszik. A keverés előtt a levelet természetesen apróra vagdalják. A *nagy bíbonák* kezelésére jónak tartják még a hagymát (*Allium*) és a fokhagymát (*Allium sativum*), a csíkiak szerint ez kihozza a *bíbona* mérgét.

6. **SÜLÉSEK** kezelésére étolajat használnak, valamint egy gombafélé, a *lópaszagónak* nevezett óriáspöfeteget (*Calvatia maxima*). Ez utóbbinak a pora mind a vágástól, mind a süléstől keletkezett sérülést gyógyítja, a sérült felület nem nedvesedik be tőle a csíkiak tapasztalatai szerint.

7. **KIÜTÉSEK, SZEMÖLCSÖK** kezelésére nem azokat a növényeket alkalmazzák, amelyeket a *bíbonák* esetében. Az *ebsemeregnek* nevezett bőrbetegség jelentkezésekor a kutyavirágot: fehér tündérrózsa (*Ninphae alba*) alkalmazzák. Másfajta kiütés esetén bődfító barabolyból (*Chaerophyllum temulum*) készült fürdőt használnak.

Semerektől, amik mutálódnak, és szemölcsök ellen a *rosztopáskának* nevezett fecskéfűvet (*Chelidonium majus*) tartják a leghasznosabbnak. A pattanásszerű kiütések ellen pedig *pojarnitából*: orbáncfű (*Hypericum perforatum*) készült tea és kékkő keverékét alkalmazzák.

Az asszonyok hátukon szállítják haza a szénát. Csik 1992. Fotó: Pozsony Ferenc

Asszonyok végzik a mezőgazdasági munka nehezét a legtöbb faluban.
Külsőrekecsin 1991. Fotó: Pozsony Ferenc

8. EMÉSZTÉSI ZAVAROK, GYOMOR-, MÁJPROBLÉMÁK: a belső szervek rendellenes működését teák fogyasztásával próbálják orvosolni, állításuk szerint sikeres módon. Emésztési zavarok esetén a következő növényekből készült *ceai*okat, teákat fogyasztják: *utifű* (Plantago major és Plantago lanceolata), *romanita*: orvosi székfű (Matricaria chamomilla), *papadia*: gyermekláncfű (Taraxacum officinale). Sárgaság ellen a *straita ciobanului*: a pásztortáskát (Capsella bursa-pastoris) ajánlják, de alkalmaznak még más anyagokat is. Hasznosnak tartják a csalángyökeret, a *Szűz Mária virága* nevű sárga színű növényt, amelyet nem sikerült azonosítanom. Ezekon kívül a sárgaság ellen még hatásosnak tartják az emberi vizelet fogyasztását is, a beteg fogyaszthatja akár a sajátját, akár a másét. Ugyancsak a sárgaság gyógyítására van egy különleges eljárásuk: egy aszalt szilvába kilenc darab emberi vagy disznótétű tesznek (élőt), mindezt úgy kell megtenni, hogy a beteg ne tudjon róla. Meg kell vele etetni, majd megmondani, hogy mit evett, ez annyira meghánytatja, hogy *kiveti a sárigságot*. A cickafark (Achilleum millefolium) főzetéről azt tartják, hogy a legelőrehaladottabb állapotban lévő gyomorfekélyt is képes rendbe hozni. Hasmenés esetén murkot (Daucus carota) és rizst főznek össze, vagy akáclevél (Robinia pseudo-acacia) és fűzlevél (Salix) keverékéből készült teát isznak. Nagyon erős hasmenéskor (*jártatás vérrel, fosástól vérrel*) 1–3 szál cintóriából: északi kakukkfű (Thymus serpyllum) készített teából kell egy csészével elfogyasztani, állításuk szerint a hatás azonnali. Székrekedés esetén olajat: *unt de lemn* fogyasztanak. Májproblémák esetén a porcsfű: madárkeserűfű (Polygonum aviculare) teáját is fogyasztják. Bélcsavarodás jelentkezésekor reszelt retek (Raphanus) és ecet keverékét fogyasztják meleg máléval (puliszka), ez *kitakarítja* a beteget. A gyermekláncfűből készítenek egyfajta édességet, amely szerintük a májnak is jót tesz. Az elkészítés módja: 100–150 gyermekláncfű (Taraxacum officinale) virágját összefőzik cukorral (*zaharkával*), addig főzik, míg mézszerű anyag keletkezik. A későbbiekben úgy fogyasztják, mint a mézet.

Hasfájás esetén a hagymát (Allium) megtörik és rákötik a hasfalra. A csikiaknak gilisztahajtásra is több módszerük van. Hatásos szerintük a cukorra csepegtetett petróleum, gyermeknek, felnőttnek egyaránt. Egy másik recept szerint édes tejbe fokhagymát (Allium sativum) kell tenni, állni hagyják néhány órát, majd leszűrik és a tejet elfogyasztják. Egy másik recept szerint bodzafát (Sambucus) kell tejjel együtt felforraltatni és elfogyasztani.

9. A VESE megbetegedéseit cseresznyeszár (*Cerasus avium*) és a *frunza de mesteacăn*nek nevezett nyírfalevél (*Betula*) teájával gyógyítják. Ez utóbbi különösen akkor hatásos, ha május elsején szedik. Állításuk szerint egy háromnapos keserű cseresznyeszár- és nyírfalevélkúra kioldja a vesekövet. Ha valakinek véres a vizelete, akkor petrezselyem- (*Petroselinum crispum*) teát kell fogyasztania. A gyakran odavizelő gyermeknek *puihajból*: kukoricahaj (*Maydis stigma*) készítenek teát.

10. A SZÍV rendellenességeit a *cintóriának* nevezett északi kakukkfűből (*Thymus serpyllum*) készült teával, a *zsügomba* virágnak nevezett piros keltike (*Corydalis cava*) apró, a burgonyáéhoz hasonló gumóival gyógyítják. Ez utóbbiból az előírás szerint kilenc darabot kell bevenni a gyógyuláshoz. *Szüfájás* esetén jönak tartják a csombort is (*Thymus vulgaris*), megtörik, vízbe teszik és megisszák.

11. A TÜDŐ megbetegedéseinek a gyógyítására alkalmasnak tartják a martilapuból (*Tussilago farfara*), a gyermekláncfűből (*Taraxacum officinale*), valamint a *kányavirágnak* nevezett madárberkenye (*Sorbus aucuparis*) begyéből készült teát. Hatásosnak tartják a madárberkenye bogyoínak a levéből és mézből készült keverék fogyasztását is, ebből reggelente egy kanállal kell bevenni. Mellkasi fájdalmak esetén az utilapi (*Plantago major* és *Plantago lanceolata*) levelét helyezik a mellkasra, de hasznosnak tartják főleg fulladásos tünetek esetén az olajjal megkent káposztalevél (*Brassica oleracea*) mellkasra való helyezését is. A frissen szedett fenyőrügyből (*Pinus sylvestris*) és cukorból szirupot főznek, majd leszűrik és tizennyolc napot állni hagyják. Tüdőfájdalmak és fulladásos megbetegedések esetén használ. Jónak tartják még a retket (*Raphanus*), *szirópot* készítenek belőle oly módon, hogy kivájják a retek közepét, mézet tesznek bele. A retek alján kicsepegő folyadékból kell egy-egy kanállal bevenni.

12. KÖHÖGÉS csillapítására a következő növényekből készült teákat használják: orbáncfű (*Hypericum perforatum*), gyermekláncfű (*Taraxacum officinale*), kukoricahaj (*Maydis stigma*), cickafark (*Achillea millefolium*), *salcám*: fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*). A számarköhögés gyógyítására a legalkalmasabbnak a fekete bodza (*Sambucus nigra*) teáját tartják. Fulladásos köhögés ellen a *szorulástól való dudónak* nevezett borsfűvet (*Clinopodium vulgare*) használják. A kicsi gyermek köhögését utilapiból készített (*Plantago major* és *Plantago lanceolata*) teával és sziruppal csillapítják. Krónikus fulladásos köhögés esetén közönséges infűből (*Ajuga arvensis*) készült fürdővel gyógyítják a betegséget. Ezen kívül teát készítenek még zabból (*Avena*), fekete levelű mogyoróból

(*Corylus avellana*) és a *kerek csipkének* nevezett mezei iringóból (*Eryngium campestre*).

13. A FEJFÁJÁSt növényekből készült borogatásokkal és füstöléssel szüntetik meg. Borogatás formájában alkalmazzák a *palack dudónak* is nevezett pásztortáskát (*Capsella bursa pastoris*): megtörik a növényt és egy ruhadarabra helyezve bekötik a beteg fejét. Erős fejfájás esetén kenderrel (*Cannabis sativa*) füstölik magukat. Egy nagyobb ruhadarab alatt meggyújtják a megszáritott növényt, és a füstjét belélegzik. Ezenkívül még borogatásként alkalmazzák a zellert (*Alpium graveolens*) és a leostyánt, mindkettőt megtörik és rákötik a fejre.

14. A FÜLFÁJÁSt a következő növényekkel orvosolják: a kőrözsát (*Saxifraga sarmentosa*) megtörik, kifacsarják, és a fülbe belecsepegtetik. Ez állítólag még a halláskárosítást is javítja. Egy másik gyakran használt növény a karalábé (*Brassica oleracea varbotrytis*), ezt ők *csókarépának* nevezik és felkötik a fültőre fülfájás esetén. Hasonló módon hasznosítják a burgonyát (*Solanum tuberosum*): *ha megdagad a nyaka valakinek*, valószínűleg ezt kötik a fültőre mumpsz esetén.

15. FOGFÁJÁS ÉS A SZÁJ BETEGSÉGEI ellen a következőket használják: Erős fejfájás esetén kenderrel (*Cannabis sativa*) és a *Szent Antal máknak* nevezett halovány aszattal (*Cirsium oleraceum*) füstölik meg magukat. Ugyancsak fogfájás csillapítására használják a *besikés dudónak* nevezett körömvirágból (*Calendula officinalis*) készült teát, amellyel *megvontassák* (öblítik) a fogakat. A *Szent Antal tűzinek* nevezett foggvulladást csipkéből: mezei iringó (*Eryngium campestre*) készült pépes főzet arcra, fogra való rákötésével próbálják megszüntetni. A *besina porculuinak* nevezett maszlagos nadragulyából (*Atropa belladonna*) a benne található piros *gyöngyöket* használják fel, ezt helyezik a fájó fogra. A *bába bélesből*: erdei mályva (*Malva sylvestris*) készült teával megvontatják a fogakat. A *nezsit dudónak* nevezett bolondító beléndekkel (*Hyoscyamus niger*) *megáburáltatják* (gőzölik) a fogakat. A *hám lánsnak* nevezett szájbetegséget, melynek tünetei, hogy kidagadnak az ajkak és *meztarkul a bőre*, csalánteával (*Urtica dioica*), valamint parlagi madárhúr (*Cerastium arvense*) és réti madárhúr (*Cerastium fontanum*) főzetével gyógyítják. Sebes ajakra a *plescalita dudóból*: mezei varfű (*Knautia arvensis*) készült teát ajánlják. A lyukas fogra, ha fáj, hagymát (*Allium*) tesznek.

16. A SZEM gyógyítására alkalmas növények közül csak a vakság kezelésére használtakat említették. Ha kicsi gyermeknek nem nyílik ki a szeme, akkor a *szánka dudónak* nevezett sárga tárnics (*Gentiana lutea*)

teájával mosogatják a beteg szemet. Adatközlőim állítása szerint *jó a vakoknak megmosni a szemeiket* a magas vagy csipkés *bóterján*nak nevezett erdei mácsonya (*Dipsacus fullonum*) levelei közé gyűlő folyadékkal. Ezenkívül hatásosnak tartják a káposztamaggal (*Brassica oleracea*) való füstölést.

17. A NŐI BAJOK orvoslására is növényi teákat, fürdőket és egy alkoholos kivonatot használnak. Erős, rendellenes vérzés esetén a *kék vitéz*nek nevezett mezei szarkalábból (*Consolida regalis*) és a *bóterjános burján*nak nevezett apró bojtorjából (*Agrimonia eupatoria*) vagy közönséges párlófűből (*Agrimonia eupatoria*) készített teákat fogyasztják. A *kék vitéz*nek csak a virágját hasznosítják, a *bóterjános burján*ból pedig csak nagyon kevés kell (max. 3 szál). Ugyancsak vérzések (hemorragia) esetén készítenek teát a *talpa gásti*inek nevezett gyömbérgyökérből (*Geum urbanum*). Fehérfolyás esetén alkoholos kivonatot készítenek a sárga fagyöngyből: fakin (*Loranthus europaeus*), valamint a *gyöngyös dudónak* nevezett egyenyári székfűből (*Mercurialis annua*). Augusztusban szedik a magvakat és a gyöngyöket, mindkettőt megtörik, átszűrik egy gyér vásznon és pálinkába teszik. Az arány: 100 g mag/1 l pálinka. Egyszerre csak egy pohárával kell megigyon a beteg. Ugyanilyen esetekben használják a *Szentjános virágjának* nevezett mezei zsálya (*Salvia pratensis*) fehér változatának a teáját, valamint az orvosi somkórót (*Melilotus officinalis*). Felfázásos megbetegedés esetén vagy szülés után ajánlják a menta (*Mentha*), orvosi székfű (*Matricaria chamomilla*) és diólevél (*Juglans regia*) keverékéből készült fürdőt.

18. ABORTIV SZERKént két növényt említettek: az egyik az oleander (*Nerium oleander*), ennek a leveléből főznek teát. A másik a *Szűz Mária tenere* néven emlegetett gilisztaűző varádics (*Tanacetum vulgare*), ebből is teát készítenek.

19. FÉRFIBAJOK néven nevezem azt a *betegséget*, amelyet a csíkiak a férfiak *fehérfolyásaként* emlegettek. Szerintük a férfiak *fehérfolyása* egy ragályos betegség, amelyet gyógyítani kell. Többnyire ugyanazokkal a növényekkel gyógyítják, mint a női *fehérfolyást*, azzal az eltéréssel, hogy a növényeknek egy más színű változatát alkalmazzák. Az alkalmazott növények a következők: fehér fagyöngy (*Viscum album*) alkoholos kivonata, az orvosi somkóró (*Melilotus officinalis*) fehér változatának teája, a mezei zsálya (*Salvia officinalis*) kék virágú változatának a teája, valamint a *szőrös dudónak* nevezett terjőkekígyószisz (*Echium vulgare*).

20. Az ÚJSZÜLÖTTGONDOZÁSban is szívesen alkalmaznak természetes anyagokat. Teának és fürdőnek egyaránt használják a *romani*át:

orvosi székfű (*Matricaria chamomilla*), a közönséges cickafarkot (*Achillea millefolium*), a *Szent György virágnak* nevezett tavaszi kankalint (*Primula veris*) és sugár kankalint (*Primula elatior*), valamint a csalánt (*Urtica dioica*). Amely gyermeknek nem nyílik ki a szeme, annak a *szánka dudónak* nevezett sárga tárnics (*Gentiana lutea*) főzetével mosogatják a szemét. Ugyanennek a növénynek a főzetét alkalmazzák akkor is, ha a gyereket *találja a rossz* – sokat sír, ilyenkor fürdő formájában használják. Fürdőként alkalmazzák továbbá a szúrós kenderkefu (*Galeopsis tetrahit*) és a cintória: északi kakukkfű (*Thymus serpyllum*) főzetét. Ha a kicsi gyermek idejében nem indul meg járnival, akkor az *ineresztőnek* nevezett heverő patkófűből (*Hippocrepis comosa*) készített főzetben fürösztik meg. Hasonló hatást tulajdonítanak a *sánkórénak* nevezett tövises iglicének (*Ononis spinosa*), ebből is fürdőt készítenek, hogy a gyermek hamarabb induljon meg.

A szőrösen született gyermeket *abagasnak* nevezik. A szörzet eltávolítására is növényi főzeteket használnak. Jó hatású a sánkóré: tövises iglice (*Ononis spinosa*), a *pui haj*: kukoricahaj (*Zea mays*) és a *bábic dudónak* nevezett fekete peszterce (*Ballota nigra*). Mindháromból fürdőt készítenek. Erre a célra az a kukorica alkalmas, amelynek *nem tetszik* (látszik) a szemje.

21. IJEDTSÉG ellen csak a füstölés bizonyul hatásosnak – állítják a csíkiak. Ez valamiféle pszichikai rendellenesség, izgatottság, nyugtalanság formájában nyilvánul meg. Ennek megszüntetésére a következő növényekkel füstölik magukat: *csipke*: tengerparti iringó (*Eryngium maritimum*), *Szent Antal mákja*: halovány aszat (*Cirsium oleraceum*) és *nagy ijedtségtől való dudó*: sédkender (*Eupatorium cannabinum*). A füstölés módja ugyanaz, mint a fogfájás esetében történő füstöléskor: a száritott növény füstjét lélegzik be.

Ezek voltak tehát azok a növények, amelyeket a csíkiak gyógynövényként hasznosítanak. A dolgozat következő részében azok a növények szerepelnek, amelyeket **más célokra** használnak fel.

1. Étkezési célokra gyűjtögetett növények

Néhány növényt a csíkiak kizárólag étkezési célokra gyűjtenek. Ezek között vannak vadon termő gyümölcsök, nyersen fogyasztható zöld növények és olyanok is, amelyeket főzésre használnak. A gyümölcsöt szedik: az *epere* vagy *copşa* néven emlegetett csattogó szamócának (*Fragaria viridis*), kerti szamócának (*Fragaria moschata*), a *cederének* hívott hamvas

szedernék (*Rubus caesius*), vadszedernék (*Rubus fruticosus*) és a kökénynek (*Prunus spinosa*). A szamócákat kizárólag nyersen fogyasztják, a szedrekből *dulceaťát* (lekvár) is készítenek, a kökényt pedig felhasználják ételsavanyításhoz is: *sebesítők*nek. Zölden fogyasztják a *Szent György salátának* hívott mocsári gólyahírt (*Chaltha palustris*): a virágtalan növényt sóval megsúrolják, ecettel és kaporral ízesítik, nyersen fogyasztják. A mezei tyúkhajat (*Gagea pratensis*) és a *sebeskének* nevezett erdei madársóskát (*Oxalis acetosella*) is frissen, nyersen fogyasztják, főleg a gyerekek. A csalánból (*Urtica dioica*) főzeléket készítenek, ezt tormával ízesítik. A *martilevélnék* nevezett martilapuba (*Tussilago farfara*) és a *labodának* nevezett paralibatopba (*Chenopodium bonus-henricus*), illetve levelébe *geluskát* töltenek. Az ezekbe készített töltelék nagyjából megegyezik az- zal, amit a töltött káposztába szoktak tenni. A zöld diót felhasználják édesség, *dulceaťa* készítésére: a még éretlen dióról lehámozzák a zöld burkát, a megmaradt részből lekvárt főznek. Ugyancsak édesség készítésére használják a gyermekláncfű (*Taraxacum officinale*) virágát. Ebből cukorral és vízzel összefőzve mézet készítenek. Azonkívül, hogy édességként fogyasztják, májbetegeknek is jót tesz. A kökényen kívül egyfajta sárga szilvával is savanyítják az ételt, de erre a célra csak zöld állapotában alkalmas.

A csíkiak által gyűjtögetett növények jelentős csoportját képezik a gombák. A következő fajtákat szedik: *csipke hercsók*: közönséges kucsomagomba (*Morchella esculenta*), *urisapka*: redőgomba (*Gyromitra esculenta*), petrezselyemgomba: rózsaszínű korallgomba (*Ramaria botrytis*), *bighélib*: jóféle vargánya (*Boletus edulis*), *róka*gomba: közönséges róka- gomba (*Cantharellus cibarius*), *szószke* vagy keserűgomba: keserűgomba (*Lactarius piperatus*), *galamb gomba*: kékhátú galambgomba (*Russula*), *opinteala*: gyűrűs tölcsérgomba (*Clitocybe mellea*), *nyikoréc*: lila pereszke (*Tricholoma nudum*), *lópaszagó*: óriáspöfeteg (*Calvatia maxima*). Szerintük nem ehető a csiperke: közönséges csiperke (*Psalliota campestris*), a császárgomba (*Amanita caesarea*), *ülögomba*: nagy özlábgomba (*Lepiotaprocera*).

A következő növényekből készült teákat kellemes ízükért fogyasztják: száldop virág (*Tilia platyphillo*s és *Tilia cordata*), *mácieşnek* nevezett gyepűrőzsa (*Rosa camina*) gyümölcse, az almafa (*Malus sylvestris* és *Malus domestica*) virága, a körtefa virága (*Pyrus communis*), som (*Cornus*).

MÉRGEZŐNEK TARTJÁK a következő növényeket (egy részüket nem tudták megnevezni, csak azt tudták, hogy óvakodni kell tőlük): kö-

zönséges galaj (*Galium*), palástfü (*Alchemilla vulgaris*), a *pakkantó dudónak* nevezett podagrafu (*Aegopodium podagaria*), a *lumanaricának* nevezett molyhos ökörfarkkóró (*Verbascum thapsus*), fekete ökörfarkkóró (*Verbascum nigrum*), csilláros ökörfarkkóró (*Verbascum lichnitis*), valamint a fehér zászpa (*Verbascum album*). Ez utóbbit kis állatok mérgezésére használják is. Ezekon kívül még mérgezőként nevezték meg a *matragunát*: nadragulya (*Atropa belladonna*).

2. Állattakarmányozásban és állatgyógyászatban használt növények

Tavasszal és nyáron a csíkiak a következő növényekkel egészítik ki az állatok étrendjét: *szulák*: apró szulák (*Convolvulus arvensis*), a *papadiának* vagy *cikóriának* nevezett gyermekláncfű (*Taraxacum officinale*), *disznyókáposzta*: szúrós csorbóka (*Sonchus asper*) – ezeket a disznók etetésére használják; a *trifoinak* nevezett fehér herét (*Trifolium repens*) és *erdei herét* (*Trifolium medium*) a marhák takarmányozására használják. Úgy tartják, hogy a *caprita labodának* nevezett fehér libatoptól (*Chenopodium album*) a marha *pakkan ki*, ha megeszti.

Az állatok gyógyítására a következő növényeket használják: *pelin*: fehér üröm (*Artemisia absinthium*), az állati sebeket mossák meg a főzetével, *béfogja a hránát*. A *vadcsombornak* nevezett fekete üröm (*Artemisia vulgaris*) főzete alkalmas a megnyüvesedett sebek kimosására. A *rasuc dudónak* nevezett baracklevelű keserűfű (*Polygonum persicaria*) főzetével mossák meg a juhok tőgyét, amikor az megdagad. Annak az állatnak, amelyik megeszti a *poklát* (méhlepény), pergelt rozstot (*Secale*) adnak, ez kitisztítja, *kiveti* tőle, különben állításuk szerint nem adna tejet az állat.

Az állatokkal kapcsolatban egy mágikus eljárásra használt növényt is említettek: az *ördögbordának* nevezett erdei pajzsikát (*Dryopteris filix-mas*). Ezzel a növényvel kenik be azoknak a teheneknek a tőgyét, amelyeknek elvették a tejét.

3. Jóslásra használják

a *mána* nevű növényt, amelyet a foltos kontyvirágban (*Arum maculatum*) és a sárkánygyökérben (*Calla palustris*) véltek felismerni. A növény hoszszúkas alakú magvas részét felosztják részekre, minden résznek megfelelően egy növényt, lentől felfelé haladva a beosztásban. Ezek a következők: *pui* (kukorica), *putina* (borszőlő), zab, árpa, búza. Úgy tartják,

hogy abból a növényből várható abban az évben a legnagyobb termés, amely által jelképezett részen a leggazdagabb a növény magvakban.

Említettek még egy növényt, amely elősegíti egy másik növény terméshozamának a növelését. Ezt a növényt *baklatónak* hívják, nem más, mint a tarlóhere (*Trifolium arvense*), és az uborkára (*Cucumis sativus*) teszik rá, mert ettől az jobban köt, nagyobb termést hoz.

4. Festésre használt növények

A csíkiak napjainkban is nagyon kevés dolgot vásárolnak üzletből. A textíliák nagy részét (ruházati cikkek, ágyszerítők, falvédők stb.) még ma is maguk állítják elő. Főként gyapjút használnak, ezt maguk fonják, festik, szövik. A festékanyagokat a következő növényekből nyerik: égerfa (*Alnus*), ennek a héjából nyernek vörös és barna színt; vadalma (*Malus sylvestris*), ennek a kérgéből sárga színű anyagot vonnak ki; ugyancsak sárga színt lehet festeni a hagyma (*Allium*) héjával; barnára lehet festeni dióhéjjal (*Juglans regia*). Állatbőr cserzésére a cser (*Quercus cerris*) kérget használják.

5. Mágikus célokra használt növények

Mágikus célokra most a *gonosz* távol tartására tett kísérleteket kell érteni. Erre a célra Csíkban is a fokhagyma a legalkalmasabb (*Allium sativum*). Szent Andráskor ezzel kenik meg az ajtó sarkát, hogy a farkas *ne járjon*, kerülje el a házat. Ugyancsak fokhagymával kenik meg az egyedül hagyott kisgyermek mellé helyezett kanalat is.

Hasonló célokra használják a szentelt virágokat/növényeket is. Minden év augusztus 15-én megszentelik az egész évben gyűjtött növényeket, ezeket aztán később több célra is felhasználják. Először is a szentelt gyógynövényeknek erősebb hatást tulajdonítanak. A halott feje alá kerülő párnát is szentelt növényekkel töltik meg, hogy a *rossz* kerülje el a holtat, mert *a szentelt virágtul fut a rossz*. Rossz idő, *nagy homály* közeledtekor szentelt virágot égetnek el, szentelt gyertyával gyűjtják meg, és közben a *Miatyánkot* imádkozzák.

Végül megemlítek még egy növényt, melynek talán az egészségügyi célokra használt növények között lenne a helye, de felhasználási célját tekintve mégis ide soroltam. Az *acatnak* nevezett mezei aszataból (*Cirsium arvense*) készült főzetet arra használják, hogy eldöntsék, hogy egy ágyban fekvő súlyos beteg életre való-e vagy sem. Kihangsúlyozták, hogy csak

hosszantartó betegség esetén szabad használni, mivel egészséges embernek ártana. Kilenc szál növényből fürdőt készítenek és megfürösztik benne a beteget, aki *ha életre való, akkor három nap alatt megjő, ha pedig nem az, akkor meghal.*

A csíkiak által használt növénynevek nyelvészeti elemzésére nem vállalkozom, de néhány nyilvánvaló tény összefoglalására igen.

Az általuk használt növényneveken, mint ahogy az általuk használt nyelven is erősen érezhető a román nyelv hatása. A növénynevek között vannak román nyelvű átvételek (măcieș, romanița, opinteala, pojarnita stb.), ezek között vannak olyan szóalakok, amelyek teljesen megegyeznek a román nyelvű alakokkal, mások torzult, megváltozott alakban jelennek meg, ismét mások szinte teljesen beilleszkedtek a magyar nyelvbe, szókapcsolatokba kerülnek bele, ragokat, képzőket kapnak. E nevek használói-ban az esetek többségében nem tudatosul, hogy idegen szavakat használnak, nagyon kevés esetben jelezték, hogy a használt név román nyelvű.

A növénynevek egy másik jelentős része magyar nyelvű, ezek között vannak olyanok, amelyek minden szempontból megegyeznek a hivatalos magyar elnevezéssel, másokat már átalakult formában használnak.

Én azokat a neveket, amelyekben a növényt valamilyen jellegzetességgel (gyöngyös *dudó*) vagy a növény által gyógyított betegséggel neveznek meg (szorulástól való *dudó*), belső keletkezésűeknek tartom.

Következtetések levonása nem feladatom, hiszen a dolgozatban csak anyagközlésre vállalkoztam, befejezésképpen azonban mégis teszek egy megjegyzést. A dolgozatban szereplő növények számát tekintve (és ez nem tükrözi a csíkiak teljes tudásanyagát) nyugodtan megállapítható, hogy a csíkiak nagyon jól ismerik a környezetükben élő növényeket és ilyen értelemben jól kiaknázzák a természet nyújtotta lehetőségeket. Figyelembe véve azt is, hogy az általuk használt gyógynövények nagy része hivatalosan is gyógynövényként van számon tartva, azt kell mondanom, hogy ez nemcsak nagyon gazdag tudásanyag, de szilárd tapasztalatokon nyugvó, értékes tudás is.

Függelék

A dolgozatban szereplő növények

*acsalapu – káptalan (*Patesites officinalis*)

*alma (*Malus domestica*, *Malus sylvestris*)

*apróbojtorján – bőterjános burján (*Agrimonia eupatoria*)

apró szulák – szulák (*Convolvulus arvensis*)
aszat, halovány – acat (*Cirsium arvense*)
baracklevelű keserűfű – rasuc dudó (*Polygonum persicaria*)
*bodza (*Sambucus*)
bódító baraboly (*Chaerophyllum temulum*) – mérgező
*bolondító beléndek – nezsit dudó (*Hyoscyamus niger*)
borsfű – szorulástól való dudó (*Clinopodium vulgare*)
burgonya (*Solanum tuberosum*)
*búzavirág – pézsma (*Centaurea cyanus*)
*csalán – csileán (*Urtica dioica*)
csattogó szamóca – epere, copsa (*Fragaria viridis*)
császárgomba (*Amanita caesarea*)
cser (*Quercus cerris*)
*cseresznyeфа (*Cerasus avium*)
csilláris ökörfarkkóró (*Verbascum lichnitis*)
*csombor (*Thymus vulgaris*)
*diófa (*Juglans regia*)
égerfa (*Alnus*)
egynyári széléfű – gyöngyös dudó (*Mercurialis annua*)
*erdei aranyvessző (*Solidago virgaurea*)
erdei here – trifói (*Trifolium medium*)
erdei madársóska – sebeske (*Oxalis acetosella*)
erdei mácsonya – magas, csipkés bóterján (*Dipsacus fullonum*)
*erdei pajzsika – ördögboroda (*Dryopteris filix-mas*)
*északi kakukkfű – cintória (*Thymus serpyllum*)
ezüstmoha (*Bryumargenteum*)
fakín – sárga fagyöngy (*Loranthus europaeus*)
fecsketárnics – atracal (*Gentiana asclepiadea*)
*fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*)
*fehér fagyöngy (*Viscum album*)
fehér here – trifói (*Trifolium repens*)
fehér libatop – caprita laboda (*Chenopodium album*)
fehér tündérrózsa – kutyavirág (*Ninphac alba*)
*fehér üröm – pelin (*Artemisia absinthium*)
*fehér zászpa (*Veratum album*)
*fekete bodza (*Sambucus nigra*)
*fekete nadálytő (*Symphytum officinale*)
fekete ökörfarkkóró (*Verbascum nigrum*)
fekete peszterce – bábics dudó (*Ballota nigra*)
fekete üröm – vadcsombor (*Artemisia vulgaris*)
*fenyő (*Pinus sylvestris*)
*fokhagyma (*Allium sativum*)
foltos kontyvirág – mána (*Arum maculatum*)
*fűz (*Salix*)
fűzlevelű peremizs – orbánc dudó (*Inula salicina*)
*gillisztaűző varádics – Szűz Mária tenere (*Tanacetum vulgare*)
*gyepűrózsa – macies (*Rosa camina*)
*gyermekláncfu – papadia, ciocria (*Taraxacum officinale*)
*gyömbérgyökér – talpa gistii (*Geum urbanum*)

- gyűrűs tölcsérgomba – opinteala (*Clitocybe mellea*)
 *hagyma (*Allium*)
 halovány aszat – Szent Antal mákja (*Cirsium oleraceum*)
 hamvas szeder – cedere (*Rubus caesius*)
 *hársfa – száldop virág (*Tilia*)
 háztetőmoha (*Syntrichia ruralis*)
 jóféle vargánya – bighélib (*Boletus edulis*)
 karalábé – csókarépa (*Brassica oleracea* var. *botrytis*)
 káposzta (*Brassica oleracea*)
 kánya harangvirág (*Campanula rapunculoides*)
 *katángkóró – katáng (*Cichorium intibus*)
 *kender (*Cannabis sativa*)
 kertiszamóca (*Fragaria moschata*)
 keserűgomba – keserűgomba (*Lactarius piperatus*)
 kékhátú galambgomba – galambgomba (*Russula*)
 *kőköény (*Prunus spinosa*)
 *kőrömvirág – besikés dudó (*Calendula officinalis*)
 *körtefa (*Pyrus communis*)
 *közönséges cickafark – féregfarkú, egérfarkú dudó (*Achillea millefolium*)
 közönséges csiperke – csiperke (*Psalliota campestris*)
 *közönséges galaj (*Galium*)
 közönséges infű (*Ajuga arvensis*)
 közönséges kucsmagomba – csipke hercsók (*Morchella esculenta*)
 *közönséges orbáncfű – pojarnita (*Hypericum perforatum*)
 közönséges rókagomba – rókagomba (*Contharellus cibarius*)
 kőrözsa – kőrözsa (*Saxifraga sarmentosa*)
 *kukorica – pui (*Zea mays*)
 kukoricaüszög (*Ustilago zeae*)
 lapulevelű keserűfű – kurkánpitty (*Polygonum lapathifolium*)
 *lándzsás útifű – utilapi (*Plantago lanceolata*)
 *leostyán (*Levisticum officinale*)
 *libapimpő – töréstül való dudó (*Potentilla anserina*)
 lila pereszke – nyikoréc (*Tricholoma nudum*)
 lómenta – minta (*Mentha longifolia*)
 *madárberkenye – kánya virág (*Sorbus aucuparia*)
 *madárkeserűfű – porcsfű (*Polygonum aviculare*)
 *martilapu – martilevel (*Tussilago farfara*)
 *mezei iringó – csipke (*Eryngium campestre*)
 *mezei szarkaláb – kék vitéz (*Consolida regalis*)
 mezei tyúkháj (*Gagea pratensis*)
 mezei varfű – plescalita dudó (*Knautia arvensis*)
 *mezei zsálya – Szent János virága (*Salvia officinalis*)
 *mezei zsurló – coada calului, fentőfű (*Equisetum arvense*)
 mocsári gólyahír – Szent György-saláta (*Chalta palustris*)
 *molyhos ökörfarkkóró – luminarica (*Verbascum thapsus*)
 *murok (*Daucus carota*)
 *nadragulya – matraguna, besina porcului (*Atropa belladonna*) – mérgező
 nagy özlábgomba – ülögomba (*Lepiota procera*)
 *napraforgó – napraforduló (*Helianthus annuus*)

- *nyírfa – mesteacan (*Betula*)
- *oleander – oleandru (*Nerium oleander*)
- óriáspöfeteg – lópaszagó (*Calvatia maxima*)
- *orvosi somkóró (*Melilotus officinalis*)
- *orvosi székfű – romaniņa (*Matricaria chamomilla*)
- *palástfű (*Alchemilla vulgaris*)
- *papsajtmályva (*Malva vulgaris*)
- paradicsom (*Solanum lycopersicum*)
- parajlibatop – laboda (*Chenopodium bonus-henricus*)
- parlagi madárhúr (*Cerastium arvense*)
- patkófű – ineresztő (*Hippocrepis comsa*)
- *pásztortáska – straita ciobanului, palack dudó (*Capsella bursa pastoris*)
- *petrezselyem (*Petroselinum crispum*)
- *pettyegtetett tüdőfű – macskavirág (*Pulmonaria officinalis*)
- *piros keltike – szögomba virág (*Corydalis cava*)
- podagrafű – pakkantó dudó (*Aegopodium podagaria*)
- redőgomba – urisapka (*Gyromitra esculenta*)
- *retkek, fekete (*Raphanus*)
- *réti imola (*Centaurea iacea*)
- réti madárhúr (*Cerastium fontana*)
- rozs (*Secale*)
- rózsaszínű korallgomba – petrezselyemgomba (*Ramaria botrytis*)
- *sárga tárnics – szánka dudó (*Gentiana lutea*)
- sárkánygyökér – mána (*Calla palustris*)
- *sédkender – nagy ijedségtől való dudó (*Eupatorium cannabinum*)
- *som (*Cornus*)
- sugár kankalin (*Primula elatior*)
- sugártalan székfű – kutyakapor (*Matricaria discodea*)
- szúrós csorbóka – disznyókáposzta (*Sanculus asper*)
- *széleslevelű útifű – utilapi (*Plantago major*)
- szúrós kenderkefű (*Galeopsis tetrahit*)
- tarlóhere – baklató (*Trifolium arvense*)
- *tavaszi kankalin – Szent György-saláta (*Primula officinalis*)
- *tengerparti iringó (*Eryngium maritimum*)
- terjőkekgyószisz – szőrös dudó (*Echium vulgare*)
- *torma (*Armoracia lapathifolia*)
- *tővises iglice (*Ononis spinosa*)
- vadrezeda (*Reseda lutea*)
- *vadszeder (*Rubus fruticosus*)
- varjúbogyó – hintórontó (*Empetrum nigrum*)
- *veronika – hét adástól való dudó (*Veronica officinalis*)
- *vérehulló fecskefű – rosztopászka (*Chelidonium majus*)
- zab (*Avena*)
- *zeller (*Apium graveolens*)

Ismert, de gyakorlati célokra nem használt növények

- békavirág: gumós boglárka (*Ranunculus bulbosus*)
 bórtorján: közönséges bójtörján (*Arctium lappa*)
 bundisor: vad százsorszép (*Bellis perennis*)
 csengettyű virág:
 baracklevelű harangvirág (*Campanula persicifolia*)
 csalánlevelű harangvirág (*Campanula trachelium*)
 kereklevelű harangvirág (*Campanula rotundifolia*)
 terebélyes harangvirág (*Campanula patula*)
 csipkevirág:
 bolondító beléndek (*Hyoscyamus niger*)
 csattanó maszlag (*Datura stramonium*)
 közönséges aszat (*Cirsium vulgare*)
 erdei liliom: medvehagyma (*Allium ursinum*)
 erdei vjorel: tavaszi csillagvirág (*Scilla bifolia*)
 farkasalma: közönséges farkasalma (*Aristolochia clematitis*)
 ghiocel:
 kikeleti hóvirág (*Galanthus nivalis*)
 tavaszi tözike (*Leucojum vernum*)
 harangvirág: felfutó sövényiszulák (*Kalystegia sepium*)
 kakasvirág: mocsári nőszirm (*Iris pseudacorus*)
 katin: ezüstös homoktövis (*Hippophae rhamnoides*)
 kígyó virág: szőrös fenyőspárga (*Monotropa hypopitys*)
 klopoce virág:
 közönséges harangláb (*Aquilegia vulgaris*)
 mezei gólyaorr (*Geranium pratense*)
 kukukkvirág: berki szellőrózsa (*Anemone nemorosa*)
 lakrimioara: májusi gyöngyvirág (*Convallaria majalis*)
 lósódi: réti lórom (*Rumex obtusifolius*)
 mákvirág: vetési pipacs (*Papaver rhoeas*)
 malin: zelnise (*Padus avium*)
 margaréta virág: réti margitvirág (*Chrysanthemum leucanthemum*)
 mazarika:
 hegyi lednek (*Lathyrus linifolium*)
 négymagvú bükköny (*Vicia petrasperma*)
 mezei garoafa: pünkösdi székfű (*Dianthus gratianopolitanus*)
 mezei garofita: vetési konkoly (*Agrostemma githago*)
 mezei székfű: barátságshékfű (*Dianthus carthusianorum*)
 nádpurhagyma: emyős sárma (*Ornithogalum umbellatum*)
 nyirióra
 epergyöngyike (*Muscari hetryoides*)
 nemes májvirág (*Hepatica nobilis*)
 tavaszi csillagvirág (*Scilla bifolia*)
 ocetdudó: betyárkóró (*Erigeron canadensis*)
 pápura:
 keskenylevelű gyékény (*Typha angustifolia*)
 széleslevelű gyékény (*Typha latifolia*)
 pelin: vörösörvű aggófű (*Senecio crucifolius*)

pillangó virág: réti boglárka (*Ranunculus acris*)

purhagyma: mezei tyúkháj (*Gagea pratensis*)

szulák: apró szulák (*Convolvulus arvensis*)

toporás:

borzas ibolya (*Viola hirta*)

erdei ibolya (*Viola reichenbachiana*)

háromszínű ibolya (*Viola tricolor*)

illatos ibolya (*Viola odorata*)

sovány ibolya (*Viola canina*)

zsinikó: mocsári nőszirm (*Iris pseudocorus*)

zsinokor: szibériai nőszirm (*Iris sibirica*)

Szakirodalom

AICHELE, D. – GOLTE BECHTLE, M.

1991 *Mi virít itt? Virágkalauz*, Ciceró.

BORZA, Alexandru

1968 *Dicționar etnobotanic*. Ed. Academiei.

HALÁSZNÉ ZELNIK Katalin

1981 *Adatok a moldvai magyarok gyógynövényismeretéhez*. Gyógyszerészet 25. évf. 10. sz. 361–367.

1987 *Moldvai csángó növénynevek*. In: *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok* 36. sz. Budapest.

1993 *Sebkezelés a moldvai és a gyimesi magyaroknál napjainkban és Gelencén a XVIII. században*. In: *„Mégfog vala apóm szokor kezemtül...”* Budapest. 109–116.

MÁRTON Gyula

1972 *A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai*. Bukarest.

PÉNTEK János – SZABÓ Attila

1985 *Ember és növényvilág*. Bukarest.

RÁCZ Gábor – RÁCZ KOTILLA Erzsébet – LAZA Aristide

1984 *Gyógynövényismeret*. Ceres, Bukarest.

SIMON Tibor – CSAPODY Vera

1988 *Kis növényhatározó*. Tankönyvkiadó, Bp.

Adatközlők

Tamás Mária sz. 1933

Szilágyi Magdó sz. 1913

Koytór Veronika sz. 1933

David Katrina sz. 1930

Ince Sándorné sz. 1955

Tamás Magdó sz. 1964

Tamás Matricia sz. 1972

Gábor Ilona sz. 1956

Pista Veronika sz. 1980